

Sopar 25 de març 2025 amb Josep Montasell i Dorda. **L'EMPRESA AGRÀRIA PAGESA: DESAPARICIÓ O READAPTACIÓ I RACIONALITZACIÓ?**

Catalunya no disposa de prou territori per acollir totes les activitats necessàries: habitatge, infraestructures, indústria i agricultura, es tracta d'un territori molt muntanyós, molt d'ell amb pendents superiors al 15-20% i per tant amb dificultats pel seu ús urbà-agro-industrial. Poc territori ha de competir per molts usos. La implantació de les energies renovables genera rebuig per la pèrdua de sòl productiu i per raons paisatgístiques. A més, la Llei d'Ordenació Territorial de 1987 va permetre que els ajuntaments regulessin l'urbanisme de manera autònoma, provocant una proliferació descontrolada de creixements urbans i de segones residències sense cap criteri coherent. Això ha impactat especialment el sector agrícola, que ha hagut de patir l'escapçament del territori i la pressió immobiliària, perdent-se en molts casos les millors terres productives.

A Catalunya no s'ha desenvolupat cap Pla Sectorial Agrari, els Espais d'Interès Agrari continuen sense definir-se i cartografiar-se i la Llei d'Espais Agraris, aprovada el 2019, encara no compta amb un reglament. Tot hi haver-hi des de 2023 un estudi que defineix quins són els municipis periurbans i, per tant, els espais agraris periurbans, la seva definició no s'ha reconegut oficialment a través d'una llei o un decret, fet que dificulta la protecció del territori agrícola.

El creixement descontrolat d'urbanitzacions, hotels i segones residències ha fragmentat el territori, dificultant l'activitat agrícola. A més, els terrenys agrícoles propers a zones d'alta densitat poblacional pateixen una forta pressió: moltes promotores immobiliàries adquireixen sòl rústic amb l'esperança que es pugui requalificar en el futur. Aquestes empreses intenten influir en les decisions municipals de múltiples formes i a llarg termini, sovint temptant els pagesos propietaris de terres amb ofertes econòmicament atractives.

Moltes vegades els ajuntaments, centrats en el creixement demogràfic, planifiquen nous espais urbanitzables però no preveuen zones agrícoles protegides, ni tampoc una estratègia clara en matèria d'aigua o producció d'aliments. Per garantir la sostenibilitat del model territorial, s'hauria d'aplicar un principi d'equilibri amb dues idees clau:

1. **Principi d'autocontenció:** evitar la construcció massiva i indiscriminada en tot el sòl municipal. No hi ha cap llei que obligui a ocupar tot terme municipal d'un municipi per ésser urbanitzat.
2. **Principi de dilució:** limitar les requalificacions i defensar l'espai agrari periurbà. Es tracta d'un principi que posa en evidència la possibilitat de que un govern municipal, defensor inicialment de l'espai agrari, per pressions immobiliàries o altre tipus de raons, dilueixi la seva postura inicial cap a la

reclassificació i requalificació de part o tot l'espai agrari del municipi per ésser urbanitzat.

Actualment, Catalunya compta al voltant d'un milió d'hectàrees conreades i unes 45.000 explotacions agrícoles. Per tendir a un auto-proveïment alimentari garantir-ne la viabilitat, caldria fer replantejaments en l'àmbit de la producció i del consum. Reduir la superfície dedicada a la vinya, potenciar els cultius de fruites i hortalisses, reduir el consum i producció ramadera, etc. La superfície agrícola per càpita ha disminuït dràsticament a causa de l'augment de població, i la pandèmia de la COVID-19 va posar en evidència els problemes de seguretat alimentària. El 2015 es va fer el Pacte de Milà de política alimentària urbana que ha donat peu a que moltes ciutats aprovessin la seva Carta Alimentària i endeguessin el procés per establir una estratègia alimentària local o inter-local. Aquest és el cas de les Cartes de la Regió Metropolitana de Barcelona, de Mataró, d'Igualada, entre d'altres

L'historiador Fernand Braudel a l'any 1986, ja pronosticava que per primer cop en la història ens podríem trobar amb una Europa sense pagesos, fet que actualment és constata aquesta tendència en bona part dels països europeus. Els càlculs de l'expert Josep indiquen que, considerant la pèrdua anual d'explotacions agràries i les insuficients incorporacions de joves, entre el 2050 i el 2060, podrien desaparèixer tots els pagesos a Catalunya. Actualment, el sector està envellit i sense relleu generacional suficient, mentre que l'agricultura ecològica no acaba d'arrancar el que caldria esperar per motius diferents, dificultat d'accés a la terra per nova pagesia interessada en aquest sistema productiu, per infra-finançament, per dificultats de conciliar la vida familiar o una jubilació mal resolta, factors que no sempre apareixen en els estudis però que tenen un gran impacte.

A més, cada cop hi ha menys pagesos que conreen les terres en règim de propietat: mentre que l'any 2000 el 66% dels pagesos eren propietaris de les terres, el 2020 aquest percentatge s'havia reduït al 38%, ja que molts han optat per arrendar-les en comptes de continuar explotant-les. També hi ha agricultors amb una "motxilla" financera, és a dir, que han pogut capitalitzar-se mitjançant herències, cobrament de terres expropiades o operacions immobiliàries i que, malgrat la difícil situació general, han aconseguit sobreviure.

D'altra banda, s'ha desenvolupat el concepte d'**agricultura ampliada** dita inicialment multifuncional, on la feina de pagès es complementa amb altres activitats, com la instal·lació d'horts solars, la gestió de la natura, l'agroturisme, venda directa a l'explotació, el lloguer d'horts petits o fins i tot el cobrament pel lloguer de vedats de caça o la recollecció de bolets, entre d'altres. Sense subvencions, la pagesia no pot subsistir. Alguns cerquen complements a la seva activitat productiva. Un fet que es dona a molts països europeus generant un perill

que aquesta dita agricultura ampliada tingui un destí que no coincideix en el garantir la seguretat alimentària de la UE.

En els Països Baixos a l'any 2023 el volum de negoci de l'agricultura ampliada va ser d'aproximadament 1.600 milions d'euros del quals la producció agrària estricta representava solament el 35% de la facturació, el 65% restant corresponia a activitats complementàries.

A Lleida, els fons d'inversió han entrat amb força comprant terres, especialment per al cultiu d'ametllers, aprofitant els alts preus del mercat quan el quilo d'ametlla costava 7€ (any 2022). Un cop els preus han baixat, aquests fons han abandonat la inversió, contribuint a la inestabilitat del sector. Aquesta especulació encareix el preu de la terra i dificulta l'accés dels pagesos tradicionals.

En aquest escenari, la mecanització adequada i les economies d'escala són fonamentals per a la viabilitat de les explotacions, però en determinades zones l'orografia impedeix assolir aquests avantatges competitius, si be en alguns casos poden gaudir d'un rendament de situació. A més, sovint no es valoren externalitats clau, com el paper de la pagesia en generar paisatge en mosaic com a mesura preventiva en la lluita contra incendis forestals, la regulació del clima o l'aprovisionament d'aliments de proximitat.

Segons el CREAM la RMB necessita mantenir un cinturó agrícola de 17.000 ha, configurant un paisatge en mosaic, com a mesura preventiva en cas d'un incendi forestal que amenacés zones urbanes. Una superfície propera a la pèrdua de sòl agrícola a l'AMB durant el període 1956-2009 que va ser de 19.136 ha. Mentre la superfície agrícola suposava, a l'any 1956, el 39% de la superfície total de l'AMB, el 2009 passar a ser del 9%.

A determinades regions d'Alemanya, el 55% dels pagesos ja combinen la seva activitat amb altres fonts d'ingressos, i es preveu que el nombre d'agricultors passi dels 256.000 actuals a només 100.000 en els pròxims 15 anys. A Catalunya i a Europa, ens enfrontem a un canvi estructural que ens obliga a decidir quin model volem:

- La **passivitat activa** resultat de no voler afrontar en profunditat la definició i optar per un model de futur i deixar que transcorri el temps a veure que ens depara.
- Una agricultura arrelada a la terra amb **producció familiar** destinada al subministre del consum de proximitat, en alguns casos, amb una cooperació i cogestió amb les persones consumidores.
- El model de **Casa Ametller**, amb un control integrat de la producció i distribució?

- L'entrada massiva de **fons d'inversió**, que prioritzen el rendiment financer sobre la sostenibilitat del sector?
- La implantació de **granges verticals** i altres models d'agricultura tecnològica?
- La progressiva desaparició de terres agrícoles en benefici del sector immobiliari?

És moment de reflexionar i actuar amb visió de futur. Cal **curiositat, imaginació i escolta activa** per preservar l'espai agrari, per incentivar a la pagesia, per incorporar nova pagesia i garantir-ne la viabilitat en un model territorial equilibrat.